

Specialutgåva Newsletter

”Landsbygdsutveckling – ett verktyg för att skapa jobb och tillväxt”

1. Inledning

Den 2 februari 2005 lanserade Europeiska kommissionen en nystart för EU:s **Lissabonstrategi**. Unionen måste omedelbart få högre ekonomisk tillväxt, skapa nya jobb och bli konkurrenskraftig på världsmarknaden. Detta är en av de allra främsta prioriteringarna. Lissabonstrategin skall på ett miljövänligt och socialt hållbart sätt ge medborgarna högre levnadsstandard.

Lissabonstrategin: centrala inslag i kommissionens nystart

- Utvidga och fördjupa den inre marknaden.
  - Garantera öppna och konkurrensetsatta marknader i och utanför Europa.
  - Förbättra och bygga ut infrastrukturen i EU.
  - Satsa på investeringar och skapa bättre skattevillkor för FoU.
  - Sprida innovation och IKT (informations- och kommunikationsteknik), samt ett hållbart utnyttjande av resurserna.
  - Se till att miljövänlig teknik slår igenom.
  - Bekämpa arbetslösheten bland ungdomar.
  - Låta EU:s sammanhållnings- och strukturfonder inrikta sig på innovation, yrkesutbildning och infrastruktur.
  - Skapa ett bättre regelverk och undanröja byråkratiskt krångel.

De grundläggande principerna för hur den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) kan bidra till att Lissabonstrategin blir en framgång slogs fast vid Europeiska rådets möte i Göteborg år 2001. Samma sak sades i slutsatserna från mötet i Thessaloniki i juni 2003: **”Hög ekonomisk effektivitet”** som går hand i hand med **”hållbar användning av naturresurserna”**. Dessa principer ligger till grund för den senaste tidens GJP-reformer.

Europeiska rådet i Göteborg (2001) – Ordförandeskapets slutsatser:

”Hög ekonomisk effektivitet måste gå hand i hand med hållbar användning av naturresurserna och avfallsnivåer, med bibehållande av den biologiska mångfalden, bevarande av ekosystemen och undvikande av ökenspridning. För att möta dessa utmaningar enas Europeiska rådet om att den gemensamma jordbrukspolitiken och dess framtida utveckling bör bl.a. ha som mål att bidra till att hållbar utveckling åstadkoms genom att lägga ytterligare tonvikt vid att främja hälsosamma produkter av god kvalitet, tillverkningsmetoder som är hållbara ur miljösynpunkt inklusive ekologisk produktion, förnybara råmaterial och skydd av den biologiska mångfalden.”

Utän GJP skulle man på många håll brottas med stora ekonomiska, sociala och miljömässiga problem på landsbyg-

den. Landsbygdsutvecklingspolitiken kan spela en central roll när det gäller att bygga upp och bibehålla en välmående landsbygd. GJP kommer även i framtiden att på ett konkret sätt bidra till högre tillväxt och fler jobb.

2. Jordbruket – landsbygdens livsnerv

Jordbruket och landsbygden spelar en viktig roll. Landsbygden ⁽¹⁾ täcker 90 % av EU:s yta och hyser cirka 50 % av unionens befolkning. Jord- och skogsbruket dominerar i fråga om markanvändning och spelar en central roll i hur naturresurserna utnyttjas och hur landskapet formas. Jordbruket bidrar verkligen till den socioekonomiska utvecklingen på landsbygden och till att tillväxtpotentialen kan tas till vara.

Jordbrukets bidrag till EU:s välbefinnande i vidare mening går knappast att underskatta. Jordbruket och livsmedelsindustrin (inklusive bryggerierna) står för 14,7 % av EU:s totala produktion, med ett produktionsvärde på 792 miljarder euro ⁽²⁾. EU:s jordbruk kommer på tredje plats när det gäller sysselsättningen ⁽³⁾ i Europa och på andra plats i världen när det gäller export av livsmedel, med ett exportvärde på 61,088 miljarder euro år 2002.

Medborgarna hyser en varm kärlek till den mångfald i landskapsbilden som ett mångfacetterat jordbruk har format. Om vi vill bevara denna måste vi investera i framtiden, skapa nya jobb och stimulera diversifiering. Landsbygdsbefolkningen måste få möjligheter att skapa välbefinnande och se fram emot varaktiga jobb som ger skäliga inkomster. Lissabonstrategin är således lika viktig och relevant för invånarna på landsbygden som för stadsborna.

3. Den nya GJP – ett verktyg i Lissabonstrategin

Den gemensamma jordbrukspolitiken har befunnit sig i en ständigt reformprocess sedan början på 1990-talet. Syftet

⁽¹⁾ Enligt OECD:s definition.

⁽²⁾ År 2002. Källa: Eurostat.

⁽³⁾ 16 miljoner jobb i EU-25, år 2002 (källa: Eurostat).

med reformerna har i första hand varit att höja jordbrukets konkurrenskraft genom att sänka prisstöden och kompensera jordbrukarna via nya direktstöd. Ett avgörande steg togs genom att man i 2003/2004 års reform frikopplade direktstöden från produktionen och lät politiken styras av konsumenternas krav och förväntningar. Den här reformen var ett avgörande steg mot en mer marknadsinriktad och hållbar jordbrukspolitik.

GJP i sin nya skepnad, efter 2003/2004, spelar en central roll i Lissabonprocessen.

Innehållet i GJP-reformen 2003/2004

Genom att frikoppla direktstöden från produktionen får vi ett ännu mer **marknadsinriktat** jordbruk, och jordbrukarna stimuleras att ta vara på möjligheterna på marknaden. Dessutom får vi ett **jordbruk som är hållbart ur miljösynpunkt**. Det finns inte längre några incitament att producera mer och mer, vilket naturligtvis skulle kunna resultera i miljöskador. Dessutom är bidragen kopplade till vissa miljöåtaganden från jordbrukarnas sida. Med det nya systemet kommer det säkert att dyka upp **innovativa jordbruksprodukter** tack vare jordbrukarnas frihet att ta vara på de möjligheter som marknaden erbjuder.

För konsumenterna innebär 2003/2004 års GJP-reformer ett stort steg framåt i och med att frågor som säkra livsmedel av hög kvalitet och djurskydd kommer i fokus. Genom att satsa mer på kvalitetsproduktion och striktare normer kan vi se till att jordbrukarna lever upp till konsumenternas krav.

Reformen innebär att ytterligare resurser – cirka 1 miljard euro om året (fr.o.m. 2007) – förs över från direktstöd till landsbygdsutveckling. Detta innebär mer resurser för konkurrenskraft, markanvändningsplanering och ekonomin på landsbygden i vidare bemärkelse.

Den nya GJP låter jordbrukarna koncentrera sig på sitt jordbruk och sätter marknadsorienteringen i centrum, i stället för stöd och bidrag. Många av de negativa incitamenten i den gamla GJP försvinner. Det nya entreprenörperspektivet kommer att kräva en ny kultur och nya rutiner i många organisationer, och för detta behövs det stöd och uppmuntran (både politiskt och ekonomiskt). Det är detta som vi måste klara av under de kommande åren. Därför kommer verktygen för att utveckla landsbygden att bli allt viktigare.

4. Landsbygdsutvecklingen spelar en nyckelroll i Lissabonprocessen

Landsbygdsutvecklingen är nyckeln till en omstrukturering av jordbruket och till diversifiering och innovation på landsbygden. Genom utvidgningen har jordbrukskartan ritats om, och en framgångsrik omstrukturering är en förutsättning för makroekonomisk tillväxt. Landsbygdsutvecklingen kan hjälpa till med att styra den här processen mot ett högre mervärde och en flexiblare ekonomi – i linje med Lissabonstrategin.

I alla medlemsländer kan landsbygdsutvecklingen bidra till högre konkurrenskraft i jordbruket och livsmedelsindustrin. Innovation och IT får inte komma i skymundan. Precis som i andra sektorer måste viktiga FoU-verksamheter flyttas ut från labben till gårdarna.

Lokala initiativ som t.ex. Leader⁽⁴⁾, som har resulterat i nya jobb, högre inkomster och ökad jämställdhet på landsbygden, kan tillsammans med stöd för diversifiering (på och vid sidan av gårdarna) vara nyckeln till att medborgarna anammar Europatanken och att innovation och entreprenörskap blir honnörsord. För landsbygdsbefolkningen utgör miljön och den gröna turismen en stor inkomstkälla och sysselsättningspotential.

Friskt vågat är hälften vunnet för den som är målmedveten och uppfinningsrik, vilket framgår av de praktiska erfarenheterna ute i medlemsländerna (läs om några framgångsrika projekt – Ruta 4).

Landsbygdsutveckling genererar diversifiering – framgångsrika projekt på senare tid

• IKT – nya "call center" (Spanien)

I ett glest befolkat område byggde man upp ett nätverk för att föra människorna närmare varandra och bl.a. starta gemensamma företag med inriktning på turism.

• Nyrenoverade hus och ett nytt bageri (Nederländerna)

Genom att renovera ett antal hus i en by och starta ett nytt bageri kunde man skapa nya jobb för ortsbefolkningen, blåsa nytt liv i byn och öka trivselen.

• Bearbetning av linfibrer (Österrike)

Tack vare det här projektet kunde man börja odla, skörda och bearbeta fibrer för att producera värme- och ljudisolerande plattor (ekologisk produktion; endast naturliga råvaror).

• Ny samhällsservice – ett nytt barnhem (Tyskland)

En lada byggdes om till ett boningshus där man öppnade ett nytt barnhem, vilket gav ny samhällsservice och alternativ sysselsättning på bondgården.

• Aromatiska växter och medicinalväxter (ekologiska) (Frankrike)

Genomförbarhetsstudier och investeringsstöd skapade förutsättningar för ett nytt specialiserat jordbruksföretag som odlar växter och bearbetar dem (t.ex. destillering till eteriska oljor); företaget fick också möjligheter att komma ut på marknaden och få utbildning.

• Miljöprestanda – vattenreservoarer, skydd mot översvämningar och satsningar på kvalitet (Grekland)

Olika insatser för bättre vattenkvalitet och vattenförsörjning gav jordbrukarna bättre produktionskapacitet (på ett mer hållbart sätt dessutom).

• Konkurrenskraft – investering i mejerihygien (Danmark)

Tack vare stöd till ett kooperativt mejeri kunde man modernisera byggnader, installera nya maskiner, skärpa kvalitetskontrollen och skapa en bättre arbetsmiljö, vilket resulterade i nya jobb och högre värde på produkterna.

5. EU:s prioriteringar för landsbygdsutvecklingen

Kommissionen håller på att utarbeta strategiska riktlinjer⁽⁵⁾ för landsbygdsutvecklingen. Riktlinjerna innehåller prioriteringar och utgiftsramar på EU-nivå, och de måste godkännas av rådet. Nästa steg är att dessa prioriteringar integreras

⁽⁴⁾ Leader+ är ett av fyra s.k. gemenskapsinitiativ som finansieras via EU:s strukturfonder. Syftet är att hjälpa landsbygdsbefolkningen att stärka den egna bygdens potential på lång sikt. Detta sker via strategier för hållbar utveckling som präglas av helhetssyn, hög kvalitet och nytänkande.

⁽⁵⁾ Europeiskt strategidokument för landsbygdsutveckling (färdigt under 2006).

i nationella strategier och program, vilket innebär att medlemsstaterna kan koppla dem till de egna nationella Lissabonstrategierna.

Landsbygdsutvecklingspolitiken bedrivs inte i ett vakuum. Många åtgärder är relativt småskaliga, men en småskalig och lokal infrastruktur kan ofta innebära att de investeringar som görs via regional- eller sammanhållningspolitiken ger påtagliga resultat även för människorna ute på landsbygden. De gigantiska resurser som EU via strukturpolitiken har investerat i infrastruktur för telekommunikationer, transporter, energi och vatten kan utnyttjas via lokala strategier för diversifiering och utveckling av jordbruket och livsmedelsindustrin. Landsbygdsutvecklingen kan bidra till att det uppstår en multiplikatoreffekt.

Lissabonstrategin koncentrerar sig bl.a. på att förbättra utbildning, kompetensutveckling, FoU, innovationer och hållbarhet. Det är precis vad som kan åstadkommas med hjälp av den arsenal av verktyg som finns tillgänglig i landsbygdsutvecklingen. Ruta 5 ger några exempel på hur dessa verktyg kan användas för att uppnå målen i Lissabonstrategin.

Att investera i humankapital och människors kompetens är av avgörande betydelse för att man ska kunna ta vara på möjligheterna till tillväxt och sysselsättning på landsbygden. Genom att anlägga ett helhetsperspektiv på landsbygdsutvecklingen kan man bidra till

- att jordbrukarna anpassar sig till ett mer marknadsorienterat jordbruk,
- att de finner nya vägar att sälja och hantera riskerna på konkurrensutsatta marknader,
- att ekonomin växer och sysselsättningen ökar,
- att mikroföretagen växer,
- att innovation och FoU ger resultat,
- att en dynamisk företagaranda breder ut sig,
- att jordbruket och livsmedelsindustrin blir effektivare,
- att IKT används i högre grad,
- att de möjligheter som skapas genom bättre lokal infrastruktur och miljövänlig markanvändning tas till vara.

Hur landsbygdsutvecklingens verktyg kan användas för att uppnå målen i Lissabonstrategin:

• Investeringar i informationssamhället och IKT

IKT används ganska lite på bondgårdar och mindre bearbetningsföretag, och den har inte slagit igenom i särskilt stor omfattning ute på landsbygden. Med större investeringar kan man se till

- att IKT sprids ännu mer (t.ex. genom satsningar på bredband) vilket bl.a. kan leda till att allt fler kan finna nya vägar att sälja och hantera riskerna på en konkurrensutsatt marknad,
- att IKT-initiativ ute i byarna uppmuntras genom att man erbjuder ett koncept med datorutrustning, nätverkssamarbete och utbildning,
- att bondgårdsturismen underlättas genom IKT-användning (t.ex. genom bättre bokningssystem, marknadsföring och kopplingar till olika fritidsaktiviteter).

• Mer innovation på utbudssidan

Om Europas jordbruk och livsmedelsindustri skall bli konkurrenskraftiga måste innovationstänkandet tas på allvar. Små bearbetnings- och jordbruksföretag måste fullt ut kunna ta vara på möjligheterna till produkt- och processutveckling, vilket kan åstadkommas genom

- riktade investeringar i utrustning, drift av företagen och kompetensutveckling,
- innovativa initiativ med fokus på de enskilda gårdarna, eller livsmedelskedjan (särskilt för kvalitetsprodukter), vilket resulterar i en multiplikatoreffekt.

• Samarbete inom FoU

Ett bättre samarbete mellan forskningsinstitut, livsmedelsindustrin och jordbrukarna leder till ett snabbare genomslag för ny teknik och nya processer. Genom nätverkssamarbete och erfarenhetsutbyte kan landsbygdsutvecklingen generera en mer strategisk syn på innovation

• Samarbete mellan den offentliga och privata sektorn

Leaderinitiativet har spelat och kommer att spela en viktig roll när det gäller att uppmuntra en innovativ syn på landsbygdsutvecklingen och få till stånd ett samarbete mellan den privata och den offentliga sektorn i fråga om lokala initiativ.

• Bättre konkurrenskraft

Den senaste tidens GJP-reformer har gjort marknaderna öppnare och mer konkurrensutsatta. Landsbygdsutvecklingens verktyg kan bidra till

- att ge bättre information om tillgänglighet och produktkvalitet,
- att jordbrukarna, särskilt i de nya medlemsstaterna, blir mer lyhörda för trenderna på marknaden,
- att företagarandan kan blomma ut, vilket är nyckeln till dynamiska jordbruksföretag, samt till mer erfarenhetsutbyte, rådgivning i fråga om affärsstrategi och drift av företagen, planering, nätverkssamarbete och coachning,
- att höja produktkvaliteten (det finns en avsevärd tillväxtpotential för jordbruksprodukter och bearbetade produkter av hög kvalitet), samt till att vi får mer investeringar och kompetensutveckling i toppmodern produktionsstyrning och lagerhållning, vilket kan ge oanade möjligheter för små firmor ute på landsbygden,
- att införa kvalitetssystem, ny märkning och nischprodukter (t.ex. genom fler och nya geografiska beteckningar), och till att vi får ett närmare samarbete mellan producenter, bearbetningsföretag och detaljhandelsledet.

• Diversifiering på landsbygden ger nya jobb

Genom diversifiering på och vid sidan av bondgårdarna kan vi skapa tillväxt och nya jobb på landsbygden. Turism, hantverk samt trivsel och service är tillväxtsektorer på många håll. Landsbygdsutvecklingen kan bidra till detta genom

- att ge stöd för omstrukturering inom jordbruket, särskilt i de nya medlemsstaterna,
- att uppmuntra de jordbrukare som är delvis självförsörjande att ge sig in på marknaden och på så sätt få högre inkomster (även detta är särskilt viktigt i de nya medlemsstaterna),
- att se till att mikroföretagen kan växa (t.ex. genom inköp av utrustning, utbildning och coachning), samt att ta vara på traditionella yrkeskunskaper,
- att bygga ut barnomsorgen på landsbygden, eftersom brister i detta avseende ofta hindrar kvinnorna från att komma ut på arbetsmarknaden,
- att uppmuntra samarbetsinitiativ, vilket redan skett på många håll genom att kvinnor på landsbygden har satt igång olika samarbetsprojekt i fråga om rådgivning och för att lansera gårdsprodukter och regionala produkter av hög kvalitet.

6. Alla vinner på en bättre miljö

Jord- och skogsbruket står fortfarande i särklass i fråga om markanvändningen, och det är dessa verksamheter som formar landskapet och ger det dess särprägel. Ett miljövänligt jordbruk med ekologiska produkter kan ligga till grund för tillväxt och jobb som skapas genom turism och satsningar på service och trivsel. Det är särskilt viktigt med

en innovativ approach som skapar ett mervärde i ekonomin på landsbygden, och detta kan åstadkommas genom att jordbrukarna får betalt för vissa tjänster i fråga om miljövård och att dessa kopplas till en diversifiering som innebär satsningar på turism, hantverk och utbildning. Liknande kopplingar kan också göras inom sektorer där man producerar annat än livsmedel.

Med hjälp av precisionsteknik inom jordbruket kan gårdarnas ekonomiska och miljömässiga prestanda höjas. Miljöprojekt, inklusive skötsel av Natura 2000-områden ⁽⁶⁾, kan ge stora spin-off-effekter genom att tjäna som demonstrations-, turism- eller utbildningsprojekt.

Det går att öka produktionen av biomassa och förnybar energi. Detta skulle inte bara skapa nya ekonomiska möjligheter på landsbygden utan också bidra till att Europa kan uppnå sina mål enligt Kyotoprotokollet i fråga om att sänka utsläppen av växthusgaser. Inom GJP finns det redan åtgärder för att öka produktions- och bearbetningskapaciteten för råvaror som i sin tur skall användas för att producera förnybar energi. Ett exempel är de 45 euro per hektar som betalas ut som stöd för energigrödor.

7. Kostnads-/intäktsanalys

På senare tid har ett antal opinionsundersökningar ⁽⁷⁾ visat att EU-medborgarna uppskattar de positiva effekterna av de ändrade stöden till jordbrukarna. Hela 66 % anser att det är bra att GJP gått över från ett system med produktionsrelaterade stöd till ett system som präglas av en helhetssyn på ekonomin på landsbygden (samt direktstöd till jordbrukarna).

GJP kan bli bättre, även om den allmänna opinionen klart och tydligt anser att den fortfarande ger valuta för pengarna. Kommissionen föreslår att den nya landsbygdsutvecklingsfonden får ett anslag på 88,75 miljarder euro under perioden 2007–2013. Dessa pengar behövs för att vi skall kunna uppnå målen, för att kunna satsa på innovation och

⁽⁶⁾ Natura 2000-områden är sådana områden som betraktas som viktiga för hela EU i enlighet med livsmiljödirektivet (rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992, (EGT L 206, 22.7.1992), eller som klassificeras som särskilda skyddsområden i fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979, (EGT L 103, 25.4.1979))

⁽⁷⁾ Till exempel Eurobarometerrapporten från februari 2005, som finns på http://europa.eu.int/comm/agriculture/survey/index_sv.htm.

diversifiering till andra verksamheter än traditionellt jordbruk, och för att GJP skall kunna leva upp till samhällets förväntningar i fråga om konkurrenskraft inom ett jord- och skogsbruk och en livsmedelsindustri som är hållbara ur miljösynpunkt och som ju utgör landsbygdens ryggrad i socioekonomiskt avseende.

I landsbygdsutvecklingen finansierar såväl EU som medlemsstaterna en rad olika åtgärder. På EU-nivå erbjuds en arsenal av åtgärder som medlemsstaterna kan välja bland. Den här politiken kan stå som symbol för partnerskapsdimensionen i Lissabonstrategin, och den spelar en viktig roll med tanke på de vitt skilda förutsättningarna på landsbygden på olika håll i Europa.

8. Slutsats: GJP och landsbygdsutvecklingen ger resultat

I jordbruks- och landsbygdsutvecklingspolitiken strävar EU efter att uppnå en balanserad ekonomisk tillväxt, åstadkomma teknisk innovation och skapa nya jobb, utan att äventyra den framtida levnadsstandarden på andra håll. Det viktigaste av allt är att detta skall ske på ett miljömässigt hållbart sätt. För att klara av detta måste vi ha en marknadsorienterad GJP och en tillväxtorienterad och innovativ landsbygdsutvecklingspolitik.

Uttalande av Mariann Fischer Boel – kommissionär för jordbruk och landsbygdsutveckling

”GJP-reformerna utgör ett viktigt inslag i Lissabonstrategin. Vi behöver ett innovativt jordbruk som kan se framtiden an med tillförsikt. Vi måste se till att medborgarna får den landsbygdsmiljö som de vill ha. Vi måste bevara mångfalden i gårdsstrukturen. Vi måste skärpa marknadsorienteringen, stärka konkurrenskraften och satsa ännu mer på miljömässig hållbarhet. Vi måste se till att landsbygdsutvecklingen spelar en central roll i Lissabonprocessen. Därför måste vi investera i framtiden, skapa nya jobb och goda förutsättningar för en diversifiering. Möjligheterna är nästan obegränsade: att bygga ut bredbandsnätet, ge bättre utbildning, stödja småföretagen, livsmedelsindustrin och servicesektorn samt se till att det finns barnomsorg så att kvinnorna kan komma ut på arbetsmarknaden igen. För att klara av detta behöver vi pengar. Eventuella nedskärningar i den budget som kommissionen föreslår skulle slå hårt mot landsbygden. Vi har inte råd att låta detta ske.”

För ytterligare information

Europeiska kommissionens webbplatser

Lissabonstrategin

http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm

Jordbruk

http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_sv.htm

Landsbygdsutveckling

http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/index_sv.htm

Postadress: Europeiska kommissionen, GD Jordbruk och landsbygdsutveckling, Internal and External Communication, 200 Rue de la Loi, B-1049 Bryssel.

E-post: agri-library@cec.eu.int